

O-37
Mirkovice
NAD 182

PAŇETNÍ' KNIHA
MIRKOVICE

(1893) 1930 - 1945 (1964)

Vánoce

Pohádky

Recepty

Kromě Erika Hedy Gallisková

V á n o c e . XXXXXXXXXXXXX

Pod pojmem „vánoce“ si běžně představujeme tři hlavní dny: Štědrý den, Boží Hod a svátek Štěpána ; nyní značený v kalendáři jako první¹ druhý svátek a vánoční.

Ale vánoce na vesnici byly rozhraním hospodářského roku a údobím tomuto rozhraní předcházejícím byl .. advent .

Advent začínal první nedělí po svátku Kateřiny- 25. listopadu. Ne zrovna tradičně ale skoro každoročně kolem tohoto data bývaly v Mirkovicích „Muziky / kateřinská taneční zábava /. K tanci hrávala kapela „Zubčáci“ . To byla osmičlenná skupina mladých mužů ze Zubčic a Zubčické Lhotky, vyučených na dechové hudební nástroje u starého kapelníka Choule ze Zubčické Lhotky. Nejmladší člen této kapely byl Jan Pils, který hrál od svých patnácti let a protože jako mladistvý nesměl dostávat při hraní piva jako dospělí, říkali mu muzikanti mezi sebou „malý pivo“ . To bylo v letech kolem roku 1925.

/ Jinak jde v této osobě o známého muzikanta, nyní českokrumlovského občana Jana Pilse./

Když na tu příslušnou kateřinskou neděli zubčičtí muzikanti nebyli volní, hrávali tu Pašnováci.

Tou nedělí končily taneční zábavy toho roku a následující neděle už byla neděle „adventní“ .

Advent byl měsíc náboženských motivací, ale jinak také měsíc příprav na vánoční svátky a na ukončení běžného roku.

Od první adventní neděle se v kostele v Černici- kam Mirkovice od roku 1914 patří farnosti- konaly mimo nedělní mše svaté, ranní pobožnosti též ve středu a v pátek. To byly tak zvané roráty.

Konaly se brzy ráno. Ještě bývala hluboká tma , když kolem šesté hodiny ranní procházeli vesnicí tři nebo čtyři přísně nábožensky založení lidé, u kapličky na konci vsi odbočili do leva na úzkou cestičku podél vozové cesty zapadané sněhem, nikým neprojeté ani neprošlapané , bělostně se skvoucí jako bělostný ubrus na svátečním stole. Šli na „rorát“ .

Se světýlkem svíčky v lucerně, oblečení v zimních kabátech, na hlavě měli pletenou kuklu, nebo také jen blapky na ~~ukran~~ plechovém pásku na ochranu uší / kukla byla teplejší , kryla před mrazem čelo, uši i krk / kráčeli tichým ránem. Na ruku měli silné rukavice „uštrykované“ z domácí vlny nebo ušité ze staré vatýrky nebo nějakého upotřebitelného fleku ze starého zimníku. A byly to výhradně palčáky - v těch prý bývalo tepleji, že byly všechny čtyři prsty pohromadě. Na nohou mívali vysoké hrubé boty - holínky nebo perka . Jestliže se odvažila na tuto cestu na rorát za mrazivého počasí některá ze starších žen, musela mít teplou „spodničku“ tkaničkami přivázanou v pasu a na to sukni rovněž ze silného materiálu, přes bluzu přilehavý pýšový nebo sametový kabátek se šůsky přes boky, přes čelo zavázaný šátek a přes něj vlněnou šálu nebo vlněný šátek.

První na této cestě chodíval starý mládenec vysoké postavy, tesař Francek Kocmichů / správným jménem Řihout./ V pravé ruce hůl a v levé lucernu, prošlapoval cestu ve sněhových závějích pro další dva, někdy tři účastníky cesty na rorát, kteří pak kráčeli za ním v jeho šlépějích. Více jich ani nebývalo.

Jak bohatou poezií skýtala taková cesta čtyř tmavých postav, kráječů pomalu a důstojně při mihotavém svitu nicotného plamínku svíčky v lucerně-po bílé pláni bez jediné stopy narušení lidskými kroky předchozích-z Mirkovic do Černice na rorát.

/ Neuvědomělá představa té krásné poezie vzbuzovala v mém nitru závist, ale svolení k cestě na rorát jsem od rodičů nikdy nedocílila. Na to byli moji rodiče příliš rozumní a uvážliví.

První nebo druhou adventní neděli odpoledne bylo tak zvané „učení“. Konalo se v bytě starosty obce. Pan farář který docházel dvakrát v týdně z Černice do Mirkovic vyučovat náboženství, pověřil děti při poslední hodině vyučování úkolem, aby doma vyřídily, že v neděli ve dvě hodiny odpoledne bude u pana starosty adventní učení.

Když se blížila druhá hodina toho nedělního odpoledne, děti netrpělivě poskakovaly na návsi a vyhlížely, až se pan farář objeví na cestičce za vesnicí a úprkem mu utíkají naproti, aby se pochlubily, že u starostů už je plná „sednice“ lidí. To jako jejich zásluhou.

Pan farář polichocen tou přichylností dětí toho dne, zcela odlišným to jevem proti hodinám náboženství ve škole- vešel do světnice u starostů s usměvavou tváří a přívětivě se usmíval i na přítomné hospodyně a babičky výměnkářky. Hospodářů nebýval tak plný počet.

Během učení pak byli účastníci ponaučeni, že je na místě, aby v adventě každý člověk učinil zpověď a přijmul svátost oltářní a informoval o pořadí, kdy který den bude zpovídat ženy, kdy muže, kdy mládence a kdy svobodná děvčata. Takto stanovené pořadí se zachovávalo. Školní děti měly pro zpověď stanovený také samostatný den, v rámci školního vyučování. Obvykle to bývalo ve čtvrtek.

Copak zpověď- to už bylo lehčí. Ale to zpytování svědomí přede dnem zpovědi. Všechny hříchy které se staly od poslední zpovědi si podle desatera božích příkázání uvědomit a napsat na papírek, aby se žádný nezapomněl a nevynechal. A to nebyla žádná maličkost. Takové poctivé dětské stvožení, dbalé všeho učení pana faráře, to je před zpovědním zruadlem větší hříšník, než mnohý opravdový hříšník dospělý.

Ráno se sice muselo jít z domova na hladovo, protože před přijímáním svátosti oltářní / hostie / se nesmělo nic jíst. Za to po zpovědi a přijímání se z kostela běželo rovnou do horní hospody, kde hostinský Petr byl současně řezník a na takové příležitosti býval zásobený „strašně dobrým bochníčkem“. / Prejt/. Každému hodil na krajíc chleba ~~porci~~ bochníčku bez velkého vážení a než se taková porce zkonsumovala, bylo půl cesty k domovu za sebou. A to bylo z celé adventní zpovědní akce nejlepší.

V dřívějších letech bývala na svátek Barbory 4. prosince v Černici pout, na které matky při cestě do kostela nakupovaly perníkové mikuláše a čerty na mikulášské podělení dětem, kterým to potom naděloval mikuláš z Boletic. Do Mirkovic chodil Mikuláš z Boletic a měl sebou svého anděla, v bílých šatech a se zlatými vlasy / ze lnu/. Anděl

nosil přes ruku košíček s dárky, které potom mikuláš dával dětem, za to, že se pěkně pomodlily a slíbily, že budou pořádně hodné. Ale na čem a jak přijel a kde sebral ty čerty se řetězy, kteří s nimi dělali hrozivý rámus za dveřmi, to nikdo nevěděl.

První léta po I. světové válce se u všech hospodářů v Mirkovicích - vyjma hospodáře na čp.4 - obilí mlátilo cepy na mlatě ve stodole. Při sklizni s polí se obilí zaváželo ve snopech s plnými klasy do stodoly, tam se po vrstvách skládalo do řad /perní/ a teprve po skončení všech polních prací na podzim, se mlátilo ve stodole. Což se obvykle protahlo až do zimních měsíců, do prosince.

Ten prosincový výmlat, to byla hlavní starost hospodáře, aby do vánoc bylo vymláčeno, aby se obilí mohlo prodat, protože bylo třeba peníze na vyplácení celoroční služby, „chase“.

/ Čeledínové byli „pacholci“ a služby byly „děvečky“. Všichni dohromady byli „chasa.“

Služební v zemědělství byli vypláceni většinou až ku konci kalendářního roku, podle sjednání při nástupu čili podle „dělání“. Čeledín měl „děláno“ 1200.- Kčs. za rok na penězích a k tomu třeba košile nebo šaty. Děvečky měly „děláno“ 1.000.- Kčs. až 1200.- Kčs. na penězích, buď ložní prádlo do výbavy nebo látku na šaty a podobně.

Pokud chodívali sloužit do zemědělství v Mirkovicích lidé ze zdejší oblasti nebo z německých vesnic českokrumlovského okresu, byli zvyklí na výplatu mzdy až na konci roku najednou. Teprve když kolem třicátých let přicházeli sem hodně lidé ze Slovenska, požadovali podle svých zvyklostí vyplácení mzdy měsíčně.

To, co bylo sjednáno navíc - mimo službu na penězích, to už byla zase starost hospodyně - „selky“. Ve zdejší okoli nebyly hospodyně. Pro označení i oslovení to byly „selky“.

„Selka, ta jalovice na stání v rohu zmetala hlásila selce děvečka, když takovou skutečnost zjistila.

A čeledín zase informoval hospodáře: „Sedlák, Lucee spadla podkova, musím s ní ku kováři.“

Na nákup textilií pro chasu musela selka našetřit z prodeje mléka, másla, tvarohu, vajec, případně za housata a nějakou tu husu a podobně. Prostě z domácnosti.

Od adventní zpovědi si selky přinesly z kostela připomínku, že v adventě je třeba dodržovat „půsty“. Některé hospodyně bývaly této připomínky velmi dbalé a rády se podle toho v prosincovém jídelníčku řídily, aby ušetřily na vánoce. Však - to se spotřebovalo nějakého „mastidla“ na „calty“ /vánočky/, na šmorn, na šišky, na štrudl a nějaký ten kousek cukroví aby se chase také dal na talíř; to bylo třeba nějakých věcí.

Na vánoce pekly selky vánočky v peci. Den před pečením vánoček, pekly chleba, protože u mnohých hospodářů čeledínové i děvečky měli „děláno“ k celoroční službě na vánoce také bochník chleba. Vánočka snad sjednávána ani nebyla, ale chleba ano. To spíše patřilo k tradici vánoční, že každý člen chasy musel dostat svoji vánočku z dobré vůle a pro dobrou vůli.

To ale nebyly žádné malé vánočky z půl kila mouky - ale nejméně dvakrát tak velké.

Výmlatem obilí ve stodole neskončily práce řízené hospodářem. Bylo třeba zajistit a připravit dostatek objemového krmení pro dobytek na oba svátky vánoční a i na celou dobu tak zvaných telecích dní.

Telecí dny - to byla vlastně dovolená služebných v zemědělství a trvala ode dne po svátku Štěpána až do svátku Tří králů - 6. ledna. V ty dny se také chasa vyměňovala. Čeledín od konů vystoupil ze služby od dotyčného hospodáře a nastupoval čeledín nový, nebo „vystoupily“ obě děvečky a ~~nastupovaly~~ nové nastupovaly až po Novém roce nebo na Tří krále. Svátek Tří králů býval sváteční den.

Během telecích dní se museli ve většině hospodářství obejít bez chasy. Leda, že některý čeledín o Štěpánu vystoupil a odešel a za něho hned toho dne nastoupil čeledín nový a byl ochoten i o těch volných dnech svěřené koně sám krmit.

Zajištění zásoby krmení na všechny volné dny chasy, to byla práce na celé dopoledne štědrého dne pro pět osob: jeden čeledín ve velikém proutěném koši na rameni přinášel ze seníku seno k ~~mlátičce~~ řezačce stojící ve stodole na mlatě, k tomu jedna děvečka přibližovala otýpky vymláčená slámy, druhý čeledín to střídavě dával do řezačky a druhá děvečka nařezanou řezanku hráběmi odhrabovala, aby pod kolem řezačky bylo stále volné místo na další a další ~~řezanku~~ nařezanou směs. A za vraty stodoly celé dopoledne chodil hospodář do kola za koněm zapřaženým k železné tyči žentouru, napojené na kolečka řezačky na řezanku.

S tím uplynulo celé dopoledne a nadešel štědrodenní oběd. U sedláků a i v mnoha jiných rodinách se dřívě štědrovalo v poledne. Na obecních pastvinách zvaných Rážence / Rýžence / byly dva obecní rybníky ve kterých byly ryby. Před štědrým dnem se ryby vylovily a prodávaly do rodin. Asi v roce 1925 založil hostinský Štěpán Vít nový rybník nad vesnicí, pěstoval tam také kapry, takže potom přicházely na štědrovečerní stoly ryby ze „šenkýřového rybníka.“

Takže i při štědrování v poledne ryba byla, a to smažená na másle, protože štědrý den patřil ještě do postních dnů adventních a to se v ten den nesmělo jíst žádné maso jiného druhu než ta ryba a ta nesměla být smažená na sádle.

Po rybě přišel na stůl šmorn / trhanec smažený v kastrole na kamnech / a k němu kompot z vařených sušených švestek. V té sladké vodě ve které se švestky vařily, byly mezi švestkami řídce naházené smažené kuličky z vánočkového těsta. Jako další chod byly šišky z bramborového těsta. To byly takové malinké šištičky, menší než malíček lidské ruky, na pomaštěném pekáči tak poloopečené, poloosmažené, posypané mákem a polité syruhem. Na to následoval čaj, vánočka s máslem a medem a jablkový „štrudl“.

Potom dostal každý ze sloužících na talíři několik kousků cukroví, několik jablek a pár ořechů a každý celou tu velkou vánočku. Těm, kteří se svátky vánočními „vystupovali“ ze služby u příslušného hospodáře, předávala hospodyně vánočky se slovy, „Tady máš výstupní vánočku.“

/ Popisované vánoce jsou z prostředí bývalého hospodářství s hostincem, kde jsme s rodiči bydleli do roku 1927 a otec, co by mistr obuvnický tam provozoval řemeslo do roku 1925. /.

Sousto vánočky musela dostat každá dojnice ve chlívě.

Slepice dostaly zbytek hrachu co zbyl od hrachové polévky.

Kostičky od ryb odnesl hospodář ke stromům na zahradě. Skořápky od ořechů ten den a večer rozbité se házely do kamen, aby oheň neškodil. Rozbité a to kladívkem nebo umělecky rozpálené šikovným nožem, byly ty ořechy proto, že louskáček nebyl nikomu v tom našem tehdejší prostředí známý jako předmět k tomu účelu vyrobený.

Děti při štědrém obědu už bývaly u stolu neklidné, neposedné, ani jim ty dobroty zvláště nechutnaly, protože už je svědilo v bříšku, jak se těšily na „Ježíška“.

Po obědě si vyběhly ještě na chvilku na klouzačku na dřeváčcích. Sanky byly tehdy ve vsi jenom několikery. Ty měly děti pouze těch majetnějších sedláků a těch tehdy u nás bylo málo.

Potom přišlo na řadu koupání. Všechny děti musely být vykoupané, když měl přijít Ježíšek. Ono se tím také zkrátilo to dlouhé čekání na jeho příchod a zmírnila se jejich nedočkavost.

„Teď, než to tady po koupání poklidím, tak jděte zatím k mistrům / to jako k nám/ anebo k babičce, jestli už je Mařenka také vykoupaná. / Mařenka byla nemalželské dítě jedné z dcer výměnkářky. Bylo jí sedm let, když babička onemocněla, stala se nepohyblivou a vnučka Mařenka o ni pečovala až do svých čtrnácti let, kdy babička zemřela. Proto ji nikdo jinak neříkal, než babiččina Mařenka.

A než paní domácí vykoupala tři kluky a naše maminka nás čtyři děti, Mařenka byla vykoupaná také. A tak se celý ten osmičlenný houf dětí do v popisovaném čísle žily sesedl na „kanape“ u babičky na výměnku a rokovaly v rámci jejich současných starostí.

Sešeřilo se a najednou zazněl zvonek. / Zázračný zvonek- andělké zvonění- třebaže to ve skutečnosti byl zvonek, který se dával zavěšoval na koženém pásku hříbatům na krk.

„Ježíšek“ vykřikly děti jak nacvičený soubor jedním dechem. Paní domácí vyšla mezidveře vedoucí z chodby do průjezdu, jevila velký údiv a překvapení a zvala všechny děti do „sednice, kde v rohu stál téměř do stropu dosahující rozsvícený stromeček.

Paní domácí dala každému dítěti od vedle nějaký kousek cukroví a pro dětský rozum staršího synka obuvnického mistra bylo záhadou, že na stroku visí zrovna takové hvězdičky a rohlíčky a husičky a boty, jako mu dala paní domácí do ruky. / V té době se stromečky zdobily převážně doma pečeným cukrovým- keksy./

Ale další zvonění přerušilo jeho zadumání. Ježíšek zatím přinesl stromeček k nim domů a i k Mařence u babičky. A to už nebyly tak vysoké stromky od země až skoro ke stropu. U mistrů i u babiččiny Mařenky stál stromeček na stole vysoký sotva metr.

Bylo zajímavé, že Ježíšek naděloval bohatým vždycky víc než chudým, ale závist nikdy nebyla vlastností ševcových dětí.

Vánoce prodchnuté tajuplnou kouzelnou poezií byly skutečně krásné v čase dětské nevědomosti a neuvědomělé skromnosti; pokud neexistovaly komerční tlaky sledující a působící na zvýšenou životní úroveň spotřebitelského světa při jeho současné mentalitě.

Nejhezčí, tak nezapomenutelně jímavé byly vánoce, když všechno, jak stromeček, tak dárky naděloval Ježíšek. Co to dalo snivého přemýšlení a bádání v hlavičce malého člověka v jeho okouzleném